

Мирјана Д. АРЕЖИНА*
Универзитет у Бањој Луци
Филолошки факултет

Оригинални научни рад
Примљен: 20. 10. 2022.
Прихваћен: 22. 2. 2023.

ГУНДУЛИЋА СЛАВА – СРПСКА СЛАВА: УСПОМЕНЕ СА СВЕЧАНОСТИ ОТКРИВАЊА СПОМЕНИКА ИВАНА ФР. ГУНДУЛИЋА У ДУБРОВНИКУ ГОДИНЕ 1893. ДАМЈАНА ПРАРАДОВИЋА

Откривање споменика пјеснику Циву Гундулићу у Дубровнику 1893. године био је важан културни догађај, који је, с обзиром и на његову политичку позадину, изазвао велико интересовање. Прослава, која је требало да истакне Гундулића као словенског пјесника, прошла је у знаку сукоба, будући да је тродневно славље обиљежила напетост између двије различите идеологије. Реконструкција овог догађаја, уз све појединости за њега карактеристичне, може се пратити у дјелу Дамјана Прерадовића *Гундулића слава – српска слава: успомене са свечаности откривања споменика Ивана Фр. Гундулића у Дубровнику године 1893.* Аутор детаљно описује пут Срба из Војводине до Дубровника, долазак у Дубровник, само откривање споменика, као и вријеме проведено после је централног догађаја који је био у знаку националних сукоба између Срба и Хрвата.

Кључне ријечи: Дамјан Прерадовић, *Гундулића слава – српска слава*, Дубровник, споменик, Срби, Хрвати.

У свом дјелу *Гундулића слава – српска слава: успомене са свечаности откривања споменика Ивана Фр. Гундулића у Дубровнику године 1893.* Дамјан Прерадовић детаљно описује пут Срба из Војводине до Дубровника. Том приликом посјетили су Ријеку, Цетиње и Котор. Најважнији дио Прерадовићевог путописа свакако је опис откривања споменика Циву Гундулићу у Дубровнику 1893. године, као и позадине везане за његово откривање. Путопис доноси низ појединости о овом важном културном, али и политичком догађају, описаних, по ријечима аутора, „верно, истинито и тачно”.¹

---

* arezina.mirjana@gmail.com

¹ Прерадовић је своје дјело прво објавио у „Србобрану” (*Гундулића слава – српска слава: успомене са свечаности откривања споменика Ивана Фр. Гундулића у Дубровнику године 1893.* Србобран, X, 1893, 49–64), а затим као посебно издање (*Гундулића слава – српска слава: успоме-*

Прерадовић на почетку свог дјела одређује циљ путовања у Дубровник – откривање споменика пјеснику Џиву Гундулићу, а огромна гужва у возу показала је велику заинтересованост Срба из јужне Угарске за овај пут.² Даљи опис путовања и боравка у Дубровнику карактерише, изнад свега, истицање свих појединости са националним предзнаком, што се, између осталог, огледало у наглашавању обиљежја која су се носила, пјесаме које су се пјевале, а оне су обавезно имале национални карактер, те говора и здравица, преносених од ријечи до ријечи, а готово свака везана је за егзалтацију српства.

Осим Срба из Краљевине Србије и јужне Угарске, на откривање споменика Гундулићу дошли су Срби из различитих крајева: Срби из Мостара („одело им богато и лепо; на главама капа црногорска: на ногама лагани опанци, или лаке плитке ципелице...” (Прерадовић 1893: 30)),³ Срби Бокељи, Црногорци („на њима до кољена дуги бели или зелени фермени... На фермену у свакога токе, колико му прса износе. Под ферменом лепо копарани. Преко њега скупочени црвени појасеви: испод њега плаве чакшире, испод колена копчама до ципела доле прикопчане, до ципела или опанака. На глави им капе црногорске” (Прерадовић 1893: 32)) и Срби мухамеданаци. Међу присутнима били су и чувени представници просвјетног и културног живота: пјесник Јована Јовановић Змај, професори Велике школе: Милан Андоновић, Светомир Николајевић и Ђорђе Станојевић, барон Јован Живковић, Васо Петричић, као и композитор Стеван Стојановић.

Пишући о српству у Дубровнику, Јеремија Митровић истиче како су се временом у Дубровнику Срби католици и Срби православни све више спајали у народносно цјелину, те да су због тога постали мета праваша и аустријских власти. Приликом општинских избора 1890. године ова слога омогућила је да и Срби православни буду изабрани за општинске одборнике у Дубровнику, што је правашима дало подстицај да за идуће изборе траже савезништво саме аустријске управе. Јединство Срба Дубровчана био је знак да се што прије предузме јуриш на Дубровник, како би се отргнуо од српства и привезао за Хрватску. Откривање споменика Џиву Гундулићу у Дубровнику 1893. требало је да се искористи за тај организовани подухват (Митровић 1992: 186–187). С обзиром на ову политичку позадину, јасно је зашто Прерадовић у свом путопису највише пажње обраћа на однос између Срба и Хрвата у току боравка у Дубровнику.

Да је одлазак у Дубровник на откривање споменика Гундулићу имао и политички карактер, свједоче прве тензије које су се осјетиле у ријечима ба-

не са свечаности откривања споменика Ивана Фр. Гундулића у Дубровнику године 1893, Издање српске штампарije Загреб, 1893). Цитати се наводе према посебном издању.

² Срби су позивани да у што већем броју присуствују овом догађају. Тако је Јован Дучић сматрао да је сваком „мила дужност, да се одазове братском позиву, и нек похита на прославу великог Гундулића; нека се одзове оној љубави, коју је велики српски син и песник Гундулић спрам Српства гајио, с којом је љубављу Српству певао, и с којом је и у хладни гроб легао. Одазови се, Србине, јер то ти је велика дужност, као што је и велики понос славног Ивана Гундулића својим назвати!” (Дучић 1893: 21).

³ Јеремија Д. Митровић истиче да је око 180 Мостараца и хор *Гусле* довео пјесник Алекса Шантић, а да је с њима дошао и извјестан број представника Сарајева (Митровић 1992: 198–199). Прерадовић у свом путопису не помиње Алексеу Шантића.

рона Живковића. Он је замолио присутне да не испаљују сав барут унапријед јер им у Дубровнику може још требати, додајући: „Боже дај да сретно стигнемо куд смо наумили, а још сретнији и задовољнији отуд да се вратимо!” (Прерадовић 1893: 10). Изразито национални тон обиљежио је боравак у Дубровнику, а такмичарски дух и антагонизам, изражен на релацији Срби–Хрвати, прожима цијели путопис. То се огледа у одређеним озбиљнијим ситуацијама у току тродневне прославе, али и у баналним, каква је она када су, док су пловили, срели хрватски брод *Изеа*. Пролазећи поред њега Срби су пјевали пјесму *Весела је Србадија*. Аутор претпоставља да су и Хрвати нешто пјевали, али због јаког вјетра нису их могли чути, а затим у симпатично-инфантилном тону додаје: „Дочим је наше гласе њима односио. Они су дакле нас могли чути.” Српски брод је, наравно, био бржи.

Оправданост Живковићеве бојазни показала се реалном доласком у Дубровник. Српски брод дочекан је у Грузу (прва информација која се истиче јесте та да су на вили Гундулића видјели српску заставу). Депутацију за дочек предводио је др Влахо Матијевић, римокатолички свештеник Миљан и дични српски песник Владимир Тројановић, док су Срби на путу за Дубровник изабрали свој одбор и осмислили програм скупа.⁴ Док су стигли, Србе је уземирила вијест да се *Србадији на све стране скраћују стазе и рукави*. Прве забране биле су знак неједнаког односа према Србима и Хрватима: Срби нису смјели пјевати ниједну пријављену пјесму, осим *Соколови М. Топаловића*, било је забрањено (осим Бокелјима) носити и истицати заставе и *корпоративно приказивати нам се*, док је Хрватима све било дозвољено (Прерадовић 1893: 27–28). Ове забране биле су у супротности са спољашношћу Дубровника, будући да је Дубровник, осим дубровачким, био украшен и српским и хрватским заставама.

На основу Прерадовићевог путописа закључује се да су напету ситуацију у Граду одавала дешавања у свим сферама на културном, друштвеном и политичком плану, атмосфера у позоришту и на улици, као и односи међу појединцима и међу групама. Вече пред откривање споменика у дубровачком позоришту обиљежио је различит однос према репертоару Загребачког пјевачког друштва и Српског певачког друштва „Јединство”. Први су пјевали пјесме и по програму и оне ван њега, између осталих и пјесму *Живица Хрватска*, док је „Јединство” морало изоставити чак и *Бранково коло*. Поларизацију одаје и различит однос присутних према отпјеваним пјесмама, будући да је, за разлику од дубровачког грађанства (Дубровчани су, иначе, како наглашава аутор, избјегавали сваке страначке, а посебно хрватске изјаве, те према свим гостима били једнако пријатни), дио публике био одушевљен („*стојећа* публика у партеру, коју су рочили опорбени заповједници”).⁵

⁴ „На предлог Дра. А. пл Рогулића буде изабран одбор, који ће руководити целу ствар. У одбор су ушли: Др. Змај Јован Јовановић, Барон Живковић, Др. Богдан Медаковић, парох Дам. Прерадовић, одв. Ст. Удицки, Топаловић (Панчево) и велепос. Јов. Ђуришић-Бијорац (Рума). На предлог Змајев изабран је за председника Барон Живковић, а за подпредс. Др. Бог. Медаковић, а за перовођу парох Д. Прерадовић.” (Прерадовић 1893: 17–18).

⁵ Аутор наглашава како су Хрвати имали своје букаче из околине који су у позоришту узвикивали: „Живица Хрватска”, а на улицама: „Живио и Штросмајер и Старчевић и Хрватска.”

Откривању споменика пјеснику Гундулићу у Дубровнику 26. јуна 1893. године присуствовао је велики број. Све се одвијало строго по програму „те није имало ни верски ни ексклузивно народносни но чисто дубровачки и културни карактер – а то већ и с тога, *што је државна власт само под тим уветом дозволила прославу*” (Прерадовић 1893: 46). У одржаним говорима истицано је словенско јединство. Начелник Франо Гундулић поздравео је присутне *без разлике племенске, јер су ово гране једнога стабла, дичне гране Словинског народа*. Изразио је жељу да пред Гундулићевим спомеником ишчезну све размирице „јер се једино у слози и љубави можемо надати бољој будућности” (Прерадовић 1893: 42). Након говора, скинуто је платно и почело је полагање вијенаца. Дуг списак потврђује да су Срби са свих страна учествовали посредно или непосредно у овом догађају⁶ (Прерадовић 1893: 42–44).

Прерадовић истиче да су након откривања споменика Срби и Хрвати славили на различите начине: Хрвати су славили хрватски Дубровник, Хрватску, Старчевића и Франка, а Срби пјесника Гундулића. Једна од пјесма која се пјевала (пјевао ју је српски народни учитељ из Бачког Србобрана Витомир Рунић) јесте и она у којој се уз Светог Саву и највеће српске јунаке сврстава и слави и Гундулић:

Што је света на четири стране
 Нигде нема што је у Србина!
 Србин има свога Светитеља,
 Светитеља Немањића Саву;
 Србин има Марка Краљевића;
 Србин има Милош-Обилића;
 Србин има девет Југовића;
 Ој, шта велиш: Ћива Гундулића!

И даље проведено вријеме у Дубровнику било је у знаку сукоба између Срба и Хрвата.

Аутор помиње још неколико важних догађаја везаних за остатак боравка у Дубровнику: дешавања у позоришту, Литургију на Видовдан у дубровачкој цркви и одлазак на гроб Меда Пуцића. У Бондином позоришту, између осталог, изведене су представе *Рањени Црногорац* и *Село код дубровачког кнеза концем XVIII века*, док се аутору нарочито свидео *Гундулићев сан* Иве Војновића. На Литургији, одржаној на Видовдан, у дубровачкој цркви учињен је и „спомен погинулим косовским јунацима, као и славном песнику славе српске Ћиву Франа Гундулића.” (Прерадовић 1893: 69). У току Литургије пјевало је Београдско певачко друштво којим је, између осталих, уз напомену *ако се не варам*, дириговао Мокрањац. Боравак у Дубровнику био је прилика

Одређени инциденти десили су се и прије самог откривања споменика – извјесни Мликотин, Хрват из Сплита, прокоментарисао је др Франку да су сви присутни Срби Хрвати, а тзк. Срби, који су опет показали да су ништице. Када је то чуо Бокељ Ђуро Вукотић, инсистирао је да се Мликотин извини, што је овај и урадио (Прерадовић 1893: 45–46).

⁶ Наглашено је да је вијенац који је послао краљ Александар био најљепши и најдостојанственији, али аутору није било јасно гдје је нестао српски грб.

да се оде на гроб Меда Пуцића, што је, такође, овој посјети дало национални карактер. Ни овај догађај није прошао лако, будући да је групу покушао зауставити комесар барон Маројчић, уз опаску како та посјета није по програму. На Пуцићевом гробу одржани су говори у духу српства и изражавања настојања да се чува Дубровник српски град.

Српски брод „Ирис” имао је то видовданско вече важне госте, међу којима су били француски и турски конзули на Цетињу и сердар Матановић, представник српске Црне Горе, док је посљедње вече брод посјетио барон Гундулића, начелник града Дубровника. Гундулића су сви дочекали са великим поштовањем, а он је у свом кратком обраћању рекао како их је дошао поздравити у име града и опростити се с њима. Аутор је пренио цијели кратки дијалог:

„Истина, да нијесмо учинили оно што смо жељели и хтјели, али будите задовољни, јер се ваљда – разумијемо?”

„Ми вас разумемо” – приметиће му барон Живковић, који је пред њима стајао, – „али да ли се *иначе* разумемо?”

„Разумијемо се потпуно!” одговори гост.

„Дакле: разумемо се?”

„Разумијемо!”

„Па нека је сретан споразум тај на дику и понос милога нам народа српског!” (Прерадовић 1893: 94–95).

Други дио путописа (*До Цетиња и на Цетињу*) доноси опис пута у Црну Гору – Цетиње и Котор – гдје су срдачно дочекани. На Цетињу их је примио кнез Никола у свом двору, заједно са синовма Данилом и Мирком, а увече су били на концерту у Зетском дому. И Котор је одушевио посјетиоце.

Аутору је изнад свега био циљ да детаљно пренесе дешавања везана за откривање споменика Циву Гундулићу, уз наглашавање националних тензија. Иако је и експлицитно нагласио како његова намјера није да описује дивне крајеве кроз које пролази (Прерадовић 1893: 7), уочљиво је како с времена на вријеме покушава своје импресије о виђеном, са мање или више успјеха, подијелити са читаоцима. Углавном су то не нарочито ефектни описи, које карактерише стереотипност и помало патетичност (нпр. *силне* галије, које у пристаништу *трмо одмарају*, грдни су и достојанствени посредници међу прекоокенаским земљама и народима (Прерадовић 1893: 4). Абација је опчинила Прерадовића, али је приликом њеног описа много успјелије призивање стихова П. Прерадовића, од самог ауторовог описа (*врт вечитог прољећа у ком ниче лорбер и наранџа, дивна мирта и охоли олеандар у жбуновима као дивље шибрање*) (Прерадовић 1893: 6–7). Наиме, аутор би радо вратио онај први утисак када је видио Абацију, како би што вјерније приказао читаоцима тај земаљски рај, али не може. За изражавање те немогућности послужили су му стихови П. Прерадовића: *Залуд вам је за њим хрлит/ Кроз даљине све,/ Враћат’ би га само могле/ Али вратит’ не!* Нису успјели ни описи Минчете и околине (Прерадовић 1893: 35–36).

И у другом дијелу путописа (*До Цетиња и на Цетињу*) више пажње посвећено је дескрипцији самих догађаја него описима околине, који, и када су присутни, потпуно су ослобођени поетичности. И када покушава да буде оригиналан, описујући снијег на Ловћену (видјели су Ловћен са његовом сиједом брадом), самом писцу јасно је да нема поетски потенцијал да импресије пренесе читаоцима, када су то други урадили одлично прије њега: „А шта да кажем о самом Цетињу? После једног Љубе Ненадовића и многих и многих знаменитих писаца наших, који су писали о Црној Гори и Црногорцима, а на по се о Цетињу – моје је перо сасвим нејачко да о томе пише, јер ништа ново изнети не може. Казати морам само то, да ме је Цетиње ипак мало изненадило, јер сам много више тамо нашао и видео него што сам очекивао” (Прерадовић 1893: 117). Ни цркву Светог Луке у Котору, која му се свидјела, не описује, већ наглашава да се о њој може прочитати у Шематизму Бококорске епархије из 1877. године.

Поред детаљног описа најважнијих дешавања у вези са откривањем споменика Циву Гундулићу, у путопису се може прочитати низ занимљивих појединости,⁷ а такође се на основу понашања и говора, као и на основу ауторових опаски могу издвојити профили познатијих учесника прославе, између осталих, Васе Петричића, Јована Јовановића Змаја, Владимира Тројановића и Влаха Матијевића. Посебан дио посвећен је Васи Петричићу, *можда једином Србину у Љубљани* (Прерадовић 1893: 14–15), док се, на основу прочитаног, закључује се да је пјесник Јован Јовановић Змај имао важну улогу на овом путу. Био је члан одбора, дочекивао је госте на броду, као представник Срба одлазио на пријеме, а приликом сваке здравице или било ког обраћања присутнима узимао је ријеч. Низ описаних ситуација потврђује оно што је већ познато о Змају – био је вјешт с ријечима, луцидан, духовит и омиљен, нарочито међу дјецом. Пажњу привлачи један *дирљив приказ* у Котору. Наиме, у предивном дочеку Срба у Котору (*Не зна се: ко је предусретљивији, да ли мушкиње или чедне Приморкиње „бијелих Котара”*) (Прерадовић 1893: 121) и општој егзалтацији славља, дирљивих говора, пјесме и игре, једна дјевојчица непосредно је узвикнула: „Да живи наш чика-Јова Змај!”, што је гануло присутне као и самог Змаја који је дјевојчицу пољубио у чело. Змајев осјећај за хумор потврђује ситуација са једном старином из Боке. Видјевши га у бокешком народном одијелу са дугом сиједом косом и брковима и јуначким плећима, Змај је питао како се зове. На његов одговор да је Зеџ, Змај је рекао: „Шта-а? Зар ти зеџ? А да какви ли су онда вуци у тој кршној Боки, кад су таки зечеви!” (Прерадовић 1893: 52).

На откривање споменика Гундулићу дошли су у Дубровник Владимир и Урош Тројановићи заједно са осталим Бокељима и хором „Јединство”. Једна

⁷ Тако се, на примјер, сазнаје да је Литургију у цркви у Ријечи служио прота Косановића, зет Николе Тесле. Аутор доноси и детаљан изглед вијенца који је у име краља Александра положио на споменик Ђорђе Станојевић, професор Велике школе у Београду (Прерадовић 1893: 19). Најчешће пјеване пјесеме биле су: *Српска мајка Србина родила, Весела је сва Србадија и Радо иде Србин у војнике*, а истакнуто је и како је црногорски министар просвјете Богишић радије проводио вријеме у друштву хрватских историчара Фрање Рачког и Вјекослава Клајића, него Змаја (Прерадовић 1893: 37–38).

од пјесама посвећена прослави била је браће Тројановић. Аутор у овом путопису нарочиту пажњу посвећује доктору и *дичном српском песнику* Владимиру Тројановићу који је на гробу Меда Пуцића одржао бесједу, подсећајући присутне како се Петар Будмани приликом сахране Меда Пуцића на гробу заклео „да ћемо увек твојим стопама слѣдити док нам год ускуца ово српско срце” (Прерадовић 1893: 76–77).

Важну улогу у дочеку Срба имао је Влахо Матијевић. Аутор га описује као главног аранжера, ватреног Србина католика, перјаницу католичког и дубровачког српства. Матијевић је у својој кући угостио барона Живковића, организовао је и банкет, а Србима се придружио и на Пуцићевом гробу, истичући у свом обраћању присутнима како дубровачка омладина пружа руку свим Словенима, али не заборавља да је српске народности и да ту своју народност има да очува (Прерадовић 1893: 80).⁸

У седмом поглављу (*Завршетак*) Прерадовић, сумирајући утиске с пута, први пут помиње и сам споменик на дубровачкој пољани. Међутим, не описује га детаљно, већ само придјевом *величанствен*. Иначе, споменик од бронзе, на ком је Гундулић представљен са дугом коврцавом периком у племићкој тоги, израдио је вајар Иван Рендић. Постављен је на украшен стуб од камена, а на њему пише *Циву Франа Гундулића – народ 1893*. На дну подножја налазе се четири рељефа са призорима из *Османа*, а једна од њих је и када Казлар-ага одводи Сунчаницу. Будући да је ова епизода, везана за српску историју, позната и Прерадовићу, изненађује чињеница да ју није ни поменуо. Може се закључити да он није ни обраћао пажњу на изглед споменика. Важније му је било да истакне како су га подигнуле *српске паре*, наглашавајући да о томе свједоче имена оних који су дали новац, а тај списак може се видјети код приређивачког одбора у Дубровнику.⁹ У завршном дијелу подсећа како је на откривању био цијели српски народ без разлике у вјери: „Ту беше заступника из дичне Барање, равне Бачке и плодног Баната, ту китњасти Срем са убавом Славонијом, ту гровита Хрватска са кршном и поносном нам Ликом и Крбавом; ту је краљевина Србија; ту поносна Босна и јуначка Херцеговина, са милом посестримом убавом Далмацијом и јуначком Бокотом Которском; ту поносити горштак дичне Горе Црне – све то здружено и збратимљено и у једно коло савијено са цветом поноситог стародавног Дубровника славног” (Прерадовић 1893: 138). Такође, још једном закључује како је политичка власт на сваком кораку инхибирала Србе, за разлику од Хрвата, и како су дубровачки Срби били спријечени да гостима искажу гостопримство онако како су то они жељели.

⁸ Своје обраћање завршио је ријечима: „Хвала вам, браћо, да сте ви, већином православни похитали овамо, да прославите католика Гундулића, и дошли данас, да извршите овај акат пијетета према другом католику! Хвала вам, браћо, јер сте тим најбоље доказали, како је лажна и нетемељита завада, да нас вера дели” (Прерадовић 1893: 80).

⁹ И читаоци „Босанске виле” били су упознати са покушајима да се у Дубровнику подигне споменик Циву Гундулићу. У овом часопису објављен је проглас Српског академског друштва „Србадија”. У прогласу се жали што Гундулић у свом граду још нема споменик и истиче се како ће ово друштво у Грацу на Срећење 1888. године организовати свечаност посвећену Гундулићу на којој ће се и скупљати прилози за његов споменик (Босанска вила, III, 2, 1888, стр. 32).

За Гундулића писац и учесници тродневног скупа у Дубровнику користе различите метафоре и епитете – *див-песник српски* (Прерадовић 1893: 3. и 11), *опевалац славе и величине српске* (Прерадовић 1893: 3), *пророк најлепше будућности српске* (Прерадовић 1893: 3), *светла звезда на српском небу* (Прерадовић 1893: 9), *краљ српских песника* (Прерадовић 1893: 10), *песник српске сунчанице* (Прерадовић 1893: 33), *српско-словенски песник* (Прерадовић 1893: 72), *народни великан Гундулић* (Прерадовић 1893: 73), *српски ђеније* (Прерадовић 1893: 78), *див-песник* (Прерадовић 1893: 85), *српско-словински великан* (Прерадовић 1893: 86), *славни Србин Гундулић* (Прерадовић 1893: 102). Међутим, у читавом дјелу Гундулићев књижевни рад готово се не помиње, осим када су стихови овог барокног пјесника послужили Прерадовићу да опише љепоту ћерке Херцеговачког војводе Луке Петковића:

У погледу љубеному
разблужено сја Даница,
а у рајском лицу свому
цапти трагор и ружица.

Потпуно је, стога, разумљиво што је аутор осјетио потребу да, како он то каже, *коју прозбори* и о самом Гундулићу у *Поговору* на крају књиге. Почине кратким прегледом друштвено-истријске ситуације у другој половини XV вијека. Истиче како је то вријеме када се српски народ на различите начине спасавао од Турака, а неки Срби су за уточиште изабрали Дубровник који је тад био у *цвету славе и моћи своје*. Затим прелази на дубровачку књижевност, стварану на народном језику. По Прерадовићевом мишљењу, ова књижевност позната је под именом књижевност дубровачко-далматинског хуманизма, а обухвата период од друге половине XV па све до XVII (Прерадовић 1893: 3). Прерадовић *књижевност дубровачко-далматинског хуманизма* сматра значајним и занимљивим периодом српске књижевности, а приликом навођења њених представника, назива их српским трубадурима.¹⁰ Од значајнијих остварења дубровачке књижевности издваја: *Кристијаду*, *Јудиту*, *Сузе Марункове*, *Уздахе Мандалијене покорнице* и *Османа* као најбоље дјело. У дефинисању жанрова чини грешке, између осталог, еп *Кристијаду* сврстава у спјевове, док је религиознорефлективни спјев *Уздахи Мандалијене покорнице*, по његовом мишљењу, приповијетка у стиховима. Затим износи кратку Гундулићеву биографију, потпуно преузету од Јована Бошковића из предговора *Османа* (на крају биографских података у загради пише Ј. Бошковић) (Прерадовић 1893: 6–8).¹¹ И остали подаци које Прера-

¹⁰ Међу њима помиње: М. Марулића, Ш. Менчетића, Џ. Држића (зове га Ђорђе), Х. Луцића, М. Ветрановића, М. Дмитрића (вјероватно мисли на Николу Димитровића), С. Гучетића, Н. Наљешковића, М. Држића, Д. Рањину, Д. Златарића, Џ. Гундулића, Џ. Палмотића и И. Ђурђевића.

¹¹ Јован Бошковић приредио је и објавио ћирилично издање Гундулићевог *Османа*, поводом обиљежавања 300 година рођења Цива Гундулића. У предговору овог издања писао је о културно-историјским приликама у Дубровнику и условима за развој ренесансне и барокне књижевности, те о животу и књижевном стваралаштву Цива Гундулића. Такође је проучавао и Гундулићев језик (*Осман* Ивана Гундулића с допунама И. Мажуранића и П. Соркочевића, Приправио за штампу Јован Бошковић, Земун, 1889, стр. 3–50).

довић наводи о Гундулићевом књижевном раду, као и о самом *Осману*, исјечци су из Бошковићевог предговора (то нигдје не наводи), уз одређена одступања. Тако, нпр. Прерадовић истиче, попут Бошковића, како је Гундулић био лирски, епски и драмски пјесник и наводи његова дјела, погрешно тумачећи Гундулићеву намјеру да преведе Тасов *Ослобођени Јерусалим*. Наиме, Бошковић пише: „Кажу, да је Гундулић превео Тасово дело: 'Ослобођени Јерусалим'” (Бошковић 1889: 8), док Прерадовић напомиње: „Од осталих дела помињу се: 'Ослобођени Јерусалим' (од Торкв. Таса)” (Прерадовић 1893: 6). Као најбоље дјело овог чувеног барокног пјесника издвојен је *Осман*, с тим да Бошковић истиче како јунак у Гундулићевом *Осману* није ни Осман, ни Владислав, већ да је јунак код Гундулића јужно словенство (Бошковић 1889: 11), а касније понавља: „Као што рекох, главни је јунак у 'Осману' јужно Словенство, а у првом реду Срби” (Бошковић 1889: 19). По Прерадовићевом мишљењу, главни јунак овог дјела јесте „успостављање Душанова царства, које би заокружило и обухватило сво Југословенство,” а у побједи крста над полумјесецом види и спас српства на челу југословенства (Прерадовић 1893: 7). Послије југословенства, Прерадовић се враћа Бошковићу, па истиче Гундулићево словенство, уз наглашавање како Гундулић у том словенству са нарочитом љубављу истиче српство (Прерадовић 1893: 8). Даље помиње Гундулићево познавање српске историје и истиче епизоду о Сунчаници и тешком положају српског народа, али грешком наводи да је то седмо пјевање. Остатак Бошковићевог предговора знатно је скратио, тако да свој *Поговор* завршава кратким информацијама о недостатку два пјевања *Османа*, податком да је први пут штампан 1826. године, те навођењем свих седам издања до објављивања *Гундулићеве славе*.

У дјелу Дамјана Прерадовића *Гундулића слава – српска слава: успомене са свечаности откривања споменика Ивана Фр. Гундулића у Дубровнику године 1893*. могу се реконструисати догађаји везани за тродневну прославу приликом откривања споменика Циву Гундулићу у Дубровнику 1893. године, приказани из перспективе једног Србина. Прерадовић пише о дешавањима која су претходила свечаности, а затим о самој свечаности, као и о најважнијим догађајима послје откривања споменика. Свечаност је прошла у атмосфери антагонизма између двије различите идеологије, будући да су се национални односи и политичка ситуација одразили на саму прославу. Тако су дешавања у Дубровнику добила национално-политичку димензију.

ЛИТЕРАТУРА

- Бојовић 1995: З. Бојовић, *Осман Цива Гундулића*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Бојовић 2014: З. Бојовић, *Историја дубровачке књижевности*, Београд: СКЗ.
- Бошковић 1889: *Осман* Ивана Гундулића с допунама И. Мажуранића и П. Соркочевића, Приправио за штампу Јован Бошковић (предговор), Земун.

- Дучић 1893: Ј. Дучић, *Прослава у Дубровнику* Панчево 30. 5. 1893, IV, 21.
- Митровић 1992: Ј. Д. Митровић, *Српство Дубровника*, Београд: Српска књижевна задруга, Завод за уџбенике и наставна средства.
- Прерадовић 1893: Д. Прерадовић, *Гундулића слава – српска слава: успомене са свечаности откривања споменика Ивана Фр. Гундулића у Дубровнику године 1893*, Загреб: Српска штампарија.

Mirjana D. Arežina

*GUNDULIĆA SLAVA – SRPSKA SLAVA: USPOMENE SA SVEČANOSTI
OTKRIVANJA SPOMENIKA IVANA FR. GUNDULIĆA U DUBROVNIKU GODINE 1893.*
(THE GUNDULIĆ SLAVA – THE SERBIAN SLAVA: MEMORIES FROM THE
UNVEILING CEREMONY OF THE MONUMENT OF IVAN FR. GUNDULIĆ
IN DUBROVNIK IN 1893) BY DAMJAN PRERADOVIĆ

(Summary)

The unveiling of the monument to the poet Dživo Gundulić in Dubrovnik in 1893 was an important cultural event which, considering his political background, caused great interest. The celebration, which was supposed to highlight Gundulić as a Slovenian poet, was marred by conflict, as the three-day celebration was marked by tension between two different ideologies. The reconstruction of this event, along with all the details characteristic of it, can be traced in the work of Damjan Preradović “The Gundulić Slava – the Serbian Slava: Memories From the Unveiling Ceremony of the Monument of Ivan FR. Gundulić in Dubrovnik in 1893”. The author describes in detail the journey of the Serbs from Vojvodina to Dubrovnik, the arrival in Dubrovnik, the unveiling of the monument itself, as well as the time spent after the central event, which was a sign of national conflicts between Serbs and Croats.

Keywords: Damjan Preradović, The Gundulić Slava – the Serbian slava, Dubrovnik, monument, Serbs, Croats.